

A jelenkori egyetemes történelem alapjai

Előadás

Szegedi Tudományegyetem, Jelenkortörténeti Tanszék, 2022–23. őszi félév

(Előadás, hétfő 16–17:30)

Bencsik Péter, Tomka Béla

Az előadás célja, hogy a hallgatók megismerjék az 1918 utáni egyetemes történelem legfontosabb tényeit, folyamatait és összefüggéseit, s ezáltal képesek legyenek más kurzusokon mélyebb tudás megszerzésére. Az előadások problémaorientált bevezetést nyújtanak a 20–21. századi egyetemes történelembe, vagyis az események kronologikus szempontú tárgyalása mellett átfogóbb jellegű kérdések megvitatására is sor kerül, melyre alkalmat ad a nemzetközi történetírás témához kapcsolódó, szerteágazó vitáinak bemutatása. A politikai fejlemények mellett hangsúlyt kapnak a világban – s ezen belül különösen Európában – a 20–21. században lezajlott társadalmi és gazdasági változások is.

Az előadások témái

1. Bevezetés. A jelenkortörténet kutatása és sajátosságai
2. Politikai eszmék és ideológiák a 20–21. században
3. Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20–21. században
4. Nyugat-Európa államai és az Egyesült Államok belpolitikája a 20. században
5. Kelet-Európa a két világháború között
6. Kelet-Európa a második világháború után
7. Az Európán kívüli világ a 20. században
8. Népeesség és család a 20–21. századi Európában
9. Gazdasági átalakulások a 20. században és azon túl. A globalizáció
10. A társadalomszerkezet változásai a jelenkori Európában
11. A jóléti állam kezdetei és fejlődése
12. A fogyasztói társadalom kialakulása. Kultúra a 20. században
13. Az európai integráció főbb mozgatói, intézményei és folyamata

Követelmények

A követelmények két fő területet fognak át. (1) Egyrészt az órán elhangzottak teljes körű ismerete szükséges. (2) Másrészt – természetesen – ismerni kell a kötelező irodalmat és a Coospace-re feltöltött diasorokat is. Az írásbeli vizsgán eseményekre, fogalmakra, nevekre, valamint folyamatokra és tágabb összefüggésekre vonatkozó kérdések egyaránt szerepelnek. A tanulás támogatásának céljával készült a feltétlenül ismerendő nevek és fogalmak jegyzéke, mely szintén megtalálható a Coospace-en. Utóbbi mindazonáltal nem teljes körű, mivel a kötelező irodalom a felsoroltakon kívül is számos fontos fogalmat és nevet tartalmaz.

Az írásbeli vizsga – a járvány- és/vagy energiahelyzettől függően – vagy a megszokott módon történik és egy esszé is tartalmazó feladatlap kitöltéséből áll, vagy távolléti oktatás esetén a Coospace vizsgateszt funkciójával zajlik majd. A vizsga követelményeiről az oktatók a félév során részletes tájékoztatást nyújtanak.

Konzultáció

Bencsik Péter: Kedd 13:00–14:00; Telefon (62) 544–865 (munkahely)

Tomka Béla (Coospace videós fogadóóra): Hétfő 14:00–15:00; Telefon: (62) 544–806 (munkahely)

Tanszéki információk: <http://jelenkor.bibl.u-szeged.hu>

Facebook: <https://www.facebook.com/SZTEjelenkor/>

Kötelező irodalom

Digitális tananyagok az SZTE Elektronikus Tananyag Archívumában:

A jelenkori egyetemes történelem alapjai: bevezetés <http://eta.bibl.u-szeged.hu/462/>

Politikai eszmék és ideológiák a 20. században <http://eta.bibl.u-szeged.hu/463/>

Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20. században <http://eta.bibl.u-szeged.hu/2200/>

Nyugat-Európa államai és az Egyesült Államok belpolitikai fejlődése 1939-ig
<http://eta.bibl.u-szeged.hu/2091/>

Nyugat-Európa államai és az Egyesült Államok belpolitikai fejlődése 1945–1990
<http://eta.bibl.u-szeged.hu/2845/>

Kelet-Európa a két világháború között <http://eta.bibl.u-szeged.hu/2187/>

Kelet-Európa a második világháború után <http://eta.bibl.u-szeged.hu/464/>

Az Európán kívüli világ a 20. században <http://eta.bibl.u-szeged.hu/2886/>

Bibó István: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. In Ring Éva (szerk.): Helyünk Európában. Nézetek és koncepciók a 20. századi Magyarországon. II. kötet. Budapest: Magvető, 1986. 122–157. (Másik kiadás: Bibó István válogatott tanulmányai. II. kötet. Budapest: Magvető, 1986–1990. 187–237.)

Bottoni, Stefano: A várva várt Nyugat. Kelet-Európa története 1944-től napjainkig. Budapest: MTA BTK TTI, 2014. 262–268., 287–313.

Kornai János: A szocialista rendszer. Budapest: HVG Kiadói Rt., 1993. 65–93.

Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet. II. kötet. Budapest: Osiris, 2005. 323–343.

Tomka Béla: Európa társadalomtörténete a 20. században. (2. kiadás) Budapest: Osiris, 2020. 63–75., 81–188., 222–231., 260–280., 291–320., 327–339., 433–495.

Melléklet

Fontosabb témakörök

- 1. A jelenkortörténet periodizációs problémái, Európa és a világ történelmi régiói**
A jelenkori egyetemes történelem alapjai: bevezetés (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 2. A huszadik század kutatásának problémái: források, részdiszciplínák (politika és társadalom)**
A jelenkori egyetemes történelem alapjai: bevezetés (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 3. Demokrácia, diktatúrák, autoriter és hibrid rezsimek**
A jelenkori egyetemes történelem alapjai: bevezetés (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 4. A nemzeti és a nemzetek feletti szélsőjobboldali mozgalmak főbb vonásai. A fasizmus és a náciizmus közötti különbségek**
Politikai eszmék és ideológiák a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 5. A liberalizmus, a konzervativizmus és a nacionalizmus a 20. században**
Politikai eszmék és ideológiák a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 6. A 20. századi munkásmozgalom (szociáldemokrácia és kommunizmus) politikai szerepe, jelentősége és ideológiai átalakulása**
Politikai eszmék és ideológiák a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 7. Az I. világháború utáni békekötés és a nemzetközi kapcsolatok Európában a két világháború között**
Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 8. A második világháború diplomácia- és hadtörténete**
Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 9. A hidegháború kezdete és a bipoláris világ 1962-ig**
Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 10. Nemzetközi kapcsolatok 1963-tól 1989-ig**
Nemzetközi diplomáciai kapcsolatok a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 11. A globalizált világ fő sajátosságai**
Németh: 20. századi egyetemes történet. II. kötet, 323–343); Bencsik ea.
- 12. Németország a weimari köztársaság és a náci diktatúra időszakában**
Nyugat-Európa és az Egyesült Államok 1939-ig (digitális tananyag); Bencsik ea.
- 13. Az Egyesült államok a két világháború között**
Nyugat-Európa és az Egyesült Államok 1939-ig (digitális tananyag); Bencsik ea.

14. Nagy-Britannia, Franciaország és az NSZK belpolitikai fejlődése 1945–2000 között

Nyugat-Európa államai és az Egyesült Államok belpolitikai fejlődése 1945–1990 (digitális tananyag); Bencsik ea.

15. Az Egyesült Államok belpolitikája 1945 és 1993 között

Nyugat-Európa államai és az Egyesült Államok belpolitikai fejlődése 1945–1990 (digitális tananyag); Bencsik ea.

16. Az 1917-es bolsevik forradalom és a Szovjetunió a két világháború között

Kelet-Európa a két világháború között (digitális tananyag); Bencsik ea.

17. A két világháború közötti kelet-közép-európai országok politikai fejlődése, pártrendszere, demokratizálódásuk vonásai és ennek hiányosságai

Kelet-Európa a két világháború között (digitális tananyag); Bencsik ea.

18. Ismertesse Bibó István *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága* című írásának főbb gondolatait!

Kelet-Európa a két világháború között (digitális tananyag); Bibó: *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága*, 122–157.; Bencsik ea.

19. A szovjet belpolitikai élet a második világháború után Sztálintól Gorbacsovig

Kelet-Európa a második világháború után (digitális tananyag); Bencsik ea.

20. A kelet-európai államok szovjetizálása 1945 után

Kelet-Európa a második világháború után (digitális tananyag); Bencsik ea.

21. A klasszikus kommunista rendszer hatalmi viszonyainak és ideológiájának jellemzői (Kornai János munkája alapján) és a pártállam fogalma

Kelet-Európa a második világháború után (digitális tananyag); Kornai: *A szocialista rendszer*, 65–93.; Bencsik ea.

22. A kelet-európai államok fejlődésének fő sajátosságai a Sztálin halála utáni évtizedekben

Kelet-Európa a második világháború után (digitális tananyag); Bencsik ea.

23. A kelet-európai diktatúrák bukása és a rendszerváltások

Kelet-Európa a második világháború után (digitális tananyag); Bencsik ea.

24. Kelet-Európa a rendszerváltás után

Bottoni: *A várva várt Nyugat*, 262–268., 287–313.

25. Kína és India a 20. században

Az Európán kívüli világ a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.

26. A Közel-Kelet és az arab–izraeli konfliktusok a 20. században

Az Európán kívüli világ a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.

27. Az afrikai és ázsiai gyarmati területek függetlenedési folyamata és a posztkoloniális időszak

Az Európán kívüli világ a 20. században (digitális tananyag); Bencsik ea.

28. A demográfiai átmenet modellje és kritikája

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 35–36., 40–43.)

29. A termékenység és a halandóság fő trendjei Európában a 20–21. században, s a változások okai

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 43–63., 75–79.)

30. Vándorlási folyamatok a 20. századi Európában

Tomka: Európa társadalomtörténete, 63–75.

31. Házasodási szokások, a háztartás- és családszerkezet változásai Európában a 20–21. században

Tomka: Európa társadalomtörténete, 81–103.

32. A házastársak közötti viszony és a gyermekek helyzetének alakulása Európában a 20–21. század során

Tomka: Európa társadalomtörténete, 103–117.

33. Válások és a családformák pluralizálódása Európában a 20. század második felében. A családok az ezredfordulón

Tomka: Európa társadalomtörténete, 117–129.

34. A jövedelemeloszlás hosszú távú trendjei Európában és ezek okai (19–21. század)

Tomka: Európa társadalomtörténete, 131–144.

35. A társadalomszerkezet és a társadalmi mobilitás változásának fő vonalai Európában a 20–21. században

Tomka: Európa társadalomtörténete, 144–181.; Tomka ea.

36. A társadalmi rétegződés tendenciái Európában a 20. század végén és a 21. század elején

Tomka: Európa társadalomtörténete, 181–188.; Tomka ea.

37. A modern szociálpolitika kezdetei Európában és a jóléti államok expanziója a 20. század során

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 189–208.)

38. Az európai szociális rendszerek fő típusai a 20. század második felében és a jóléti fejlődés meghatározói

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 208–222.)

39. Válságba került-e a jóléti állam a 20. század végén és a 21. század elején?

Tomka: Európa társadalomtörténete, 222–231.

40. A gazdasági kibocsátás és a növekedés folyamata Európában a 20–21. században. A globalizáció

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 233–251.)

41. A gazdasági növekedés hosszú távú meghatározói

Tomka ea. (ajánlott: Tomka: Európa társadalomtörténete, 251–256.)

42. A munka világa a 20. századi ipari társadalmakban

Tomka: Európa társadalomtörténete, 260–280.

43. Az életszínvonal és a fogyasztás alakulásának fő jellemzői a 20. század során. A fogyasztói társadalom kialakulása

Tomka: Európa társadalomtörténete, 291–320., 327–334.

44. Életminőség a 20. század végén

Tomka: Európa társadalomtörténete, 334–339.

45. Az oktatási rendszerek 20. századi fejlődésének fő útjai Európában

Tomka: Európa társadalomtörténete, 433–455.

46. Vallás és szekularizáció Európában a 20. században

Tomka: Európa társadalomtörténete, 456–474.

47. Társadalmi identitások és értékek Európában a 20. században és azon túl

Tomka: Európa társadalomtörténete, 474–495.

48. Az európai integráció főbb mozgatói, intézményei és folyamata

Tomka ea.